

OŽIVLJENO SMUČANJE NA LESENIH SMUČEH

Smučanje je ena od slovenskih etnoloških posebnosti; seveda pri tem pomislimo predvsem na Bloke, na tamkajšnje smučanje in smuči, ki so eno najstarejših prevoznih sredstev na Slovenskem. A tudi v sodobnem smučanju nismo zaostajali. Na Gori nad Ajdovščino je bila leta 1895 ena prvih smučarskih tekem v Evropi, pomerili so se domačini - gozdarji in lovci. Do srede 20. stoletja so bile smuči lesene, vezi pa enostavne s prosto peto. Koncem 20. stoletja se je smučanje na lesenih smučkah znova pojavilo kot prireditvena dejavnost.

Tam nekje sredi devetdesetih let sem se tudi sama prvič preizkusila na lesenih smučeh. Zdaj v tej dejavnosti že vrsto let vztraja vsa moja družina. Kot etnologinja si seveda ne morem kaj, da o pojavu ne bi razmišljala. V tem članku skušam opisati nekaj splošnih značilnosti in posebnosti smučanja na lesenih smučeh, ki ga gojimo v posebej za to ustanovljenih društvih in na posebnih prireditvah. Gre za športno-kulturno dejavnost, ki se intenzivno in dinamično razvija prav pred našimi očmi.

Kako?

Začelo se je konec osemdesetih let 20. stoletja s prvo prireditvijo, t. j. tekmo tedaj imenovanih oldtimerjev na lesenih smučkah v Kranjski Gori. Zbralo se je nekaj deset smučarjev od vsepovsod po Sloveniji. Oprema (smuči, vezi, palice) je bila stara, niso pa si prav dobro predstavljali, kako so bili smučarji nekdanje oblečeni. Zato je prevladalo šemljenje, oblekli so karkoli že, da le niso bili sodobno oblečeni. V devetdesetih letih so se oblikovale prve zdaj že tradicionalne prireditve, našli pa so tudi nekaj slovenskih izrazov za svojo dejavnost - starosvetno ali starodobno smučanje ali smučanje po starem. Ti izrazi se še zdaj uporabljajo, izraz oldtimerji pa se ne sliši več. Smučanje po starem zahteva staro ali po stari na novo izdelano opremo: lesene smuči večinoma brez kovinskih robnikov, stare vezi, ki omogočajo dvig pete, eno dolgo ali dve leseni smučarski palici. Predstave o primernem oblačenju so zdaj že precej bolj jasne, zato se pogosto kostumirajo v lovce s puško in nahrbtnikom (iz njega kuka gamsova glava), gozdarje (s krpilji, steklenico žganega ali ponvami), redkeje vojake in oficirje avstroogrške vojske, kmečke ali mestne gospe in gospodične izpred druge ali celo prve svetovne vojne.

Tako opremljeni in oblečeni smučarji tekmujejo v treh disciplinah: teku, spustu in skokih, vendar na vsaki prireditvi drugače. Ocenjuje se skladnost opreme s slogom smučanja in

seveda športni dosežek (čas ali razdalja). Enotnih meril zaenkrat še ni, zato tudi sodniške ekipe sestavljajo prostovoljci, vsaka prireditev pa ima svoje poudarke.

Pravzaprav nikoli niso bili v ospredju športni dosežki, bolj pomembno je druženje ob dejavnosti. To pa ni pomembno le smučarjem, pač pa tudi organizatorjem, saj za vsakim društvom stojita župan in občinska uprava, ki to dejavnost podpirata z malimi sredstvi in jo izkoriščata za pojavljanje v javnosti z obveznim uvodnim govorom. Vsako prireditev kljub zimskemu mrazu namreč spremljajo gledalci. Z veseljem pridejo tudi novinarji in fotografi, ki novico objavljajo na zadnjih straneh časopisov in revij.

Povorka z godbo na ulicah Kroke. Foto: Žiga Miljavec, 2004

Kje in kdaj ?

Tekme starodobnih smučarjev potekajo na stalnih mestih in po

uveljavljenem koledarju, organizirajo pa jih tovrstni klubi in društva. Glede na snežne razmere je včasih prireditev več, včasih manj. Navajam jih, kot si sledijo od novega leta v pomlad.

Klub Talesenih iz Kroke prireja prvo tekmo v letu drugo soboto v januarju, letos že šestič. Smučarji na travniku pred gostilno Jarem na začetku Kroke tekmujejo v spustu za pokal Koledniki in v skokih za pečeno svinjsko glavo. Prireditev se začne z muziko pihalne godbe Gorje in s sprevedom smučarjev po stari Kropi. V drugi polovici januarja je bilo od leta 1999 pet tekem v spustu in skokih na smučišču Stari vrh v organizaciji društva Rovtarji iz Škofje Loke, letos pa so jo pripravili pod škofjeloškim gradom ob nekdanjem mestnem obzidju. Povorka smučarjev v stari opremi z lokalno pihalno godbo je popestrila sobotno dopoldne škofjeloškega Zgornjega trga. Letos že drugič so se starodobni smučarji pomerili v spustu in skokih v središču Šmihela pod Nanosom, kjer tekmo organizira društvo Torbarji iz Postojne.

Ena najstarejših tekem z lesenimi smučkami je Filipov tek in spust na Predmeji, letos že deveti po vrsti. Prireja ga Društvo za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine Gora. Tudi tu se smučarji lahko preizkusijo v skokih, do lani kar na 15-metrski skakalnici, letos pa na manjši, zgrajeni le iz snega. Letos že tretjič je bila prireditev za pokal Šinkel tudi na Veliki planini, smučarji pa so se zbrali v središču Kamnika, tako da je prireditev odmevala tudi v sobotno dopoldne kamniških meščanov.

Zadnja v letu in obenem najstarejša (lani že desetič) tovrstna prireditev je tekma Emaus, ki jo Smučarsko društvo Kanin iz Bovca organizira na velikonočni ponedeljek. Tu vedno vlada spomladansko vzdušje: praznična povorka ob spremljavi koračnic pihalne godbe iz središču Bovca do spodnje postaje gondole na Kanin, kjer pogosto že zeleni drevje, potem pa z žičnico na belo smučišče na 2.000 metrih.

Kdo?

Na posamezne tekme se redno prijavlja več kot petdeset udeležencev, največ pa jih pride na Kanin, kjer se število smučarjev povzpne tudi precej čez sto, lani na primer 120. Precej jih je organiziranih v skupinah in društvih, na prireditve pa hodijo tudi posamezniki. Smučarji po starem so moški, ženske, otroci - od malčkov do mladostnikov. Precej je družin; vsaj zakoncev, nekaj pa je tudi očetov in mater z otroki. Zgodi se, da babica ali dedek smučata z vnučki. Nikakršen poklic ali izobrazba ni ovira, zdi se pa, da je univerzitetno izobraženih manj. Pač pa je med njimi zelo veliko ljubiteljev starin. Marsikdo sodeluje tudi na drugih prireditvah starodobnikov.

Zakaj hodijo na tekme smučanja po starem?

Odgovori udeležencev tovrstnih tekmovanj so vsi uglaseni na isto noto: ker jim je to všeč, ker se pri tem sprostito, saj se imajo lepo. Vsi na prvo mesto postavljajo prijetno druženje. V resnici so na teh srečanjih sproščenost, hec in šala pravilo. Večina organizatorjev si za spremljanje tekme omisli ozvočenje in jezičnega komentatorja, kar dogajanje zelo popestri. Pa tudi med tekmovalci vlada prijateljstvo, medsebojna pomoč, sproščenost. Ker čakanje na spust zaradi množice tekmovalcev ponavadi traja dlje časa, smučarji to izkoristijo za vsakršne pogovore, medsebojno ogledovanje opreme in obleke, posame-

Strumen spust starodobnega smučarja - vojaka prve svetovne vojne. Foto: Žiga Miljavec, 2004

niki pa s svojimi domislicami zabavajo vse okrog sebe. Mraz, veter ali padavine običajno še prispevajo k dobremu vzdušju, saj se v takem vremenu tekme udeležijo najbolj navdušeni.

Zaključek

Smučarjem z lesenimi smučmi ta konjiček predstavlja neobremenjeno ustvarjalnost pri sestavljanju opreme in preizkušanje lastne spretnosti pri vožnji in skokih; nič pa ni narobe, če niso spretni, saj so ravno tako deležni priznanj (nagrade za najbolj atraktivne padce!) in pozornosti. Organizatorji prireditev promovirajo lokalno okolje in domačo tradicijo (imena priznanj, nagrade, oblika tekmovanja, pogostitev, spremljevalne razstave). Gledalci se sprostito, nasmejijo. Ko smo že dobro uro preganjali mraz na startu spusta, je eden od smučarjev vzkliknil: »Juhu, samo da nisem na ših!« Zdi se, da je pravi smisel oživljanja smučanja v stari opremi prav to - izstop iz vsakdana in preklop v poseben (bolj ali manj domišljjski) svet preteklosti in tradicije, kar oboje omogoča sprostitost in humor.

Skoki (še posebej padci) so najprivlačnejša disciplina starodobnega smučanja. Foto: Žiga Miljavec, 2004